

ZORGKUNST

Ideeën en projecten

Stichting De Zijderups

Ouderen in Ontwikkeling

Wie niet meer leert, is dood, schreef Albert Einstein. Een mildere variant van die stelling is: wie leeft, die leert. Een mens is nooit te oud om te leren. Leren hoort bij de mens, bij jong, oud, man en vrouw. Leren en ontwikkeling hangen ook samen met geluk: wie niet leert, is ongelukkig. Uitdaging, ontwikkeling en kansen zijn net zo belangrijk voor het geluk en welzijn van mensen als lichamelijke gezondheid. De geest heeft net zo goed dagelijkse zorg nodig.

Dat een mens nooit te oud is om te leren, is makkelijk gezegd, maar om die filosofie in praktijk te brengen is veel moeilijker. Wandel een zorgcentrum in en je ziet het meteen, dat is geen centrum voor talentontwikkeling! Zorgcentra hebben hun handen ook al ruimschoots vol aan de dagelijkse lichamelijke zorg voor hun bewoners en natuurlijk, daarin zijn ze ook gespecialiseerd. Bovendien, in deze tijd van bezuiniging is ontwikkeling al helemaal niet aan de orde, want bezuinigingen richten zich altijd op de korte termijn, terwijl ontwikkeling juist gericht is op de lange termijn (misschien zelfs wel voorbij de dood). Maar als de stelling van Einstein algemeen aanvaard zou worden, dan zou door

Foto gemaakt door Carl, bewoner van Patria in Bussum.
Foto gemaakt tijdens het project Ouderen in Perspectief 2010

iedereen worden begrepen dat geestelijke uitdagingen minstens zo belangrijk zijn als de lichamelijke zorg. En aangezien gezondheid verbonden is met geluk, is het niet verstandig om op geluk te bezuinigen. Dat levert ongezonde mensen.

Mijn uitgangspunt is dat ontwikkeling de kern van het leven is. Leeftijd speelt daarin geen rol. Als je klaar bent met jezelf ontwikkelen, dan ben je klaar om te sterven. Ben je nog niet klaar om te sterven? Dan is het zaak jezelf verder te ontwikkelen, want anders stagneert je leven. Natuurlijk spelen leeftijd en lichamelijke conditie wel een rol in de manier waarop dat gebeurt. Als je niet meer mobiel bent en je handen niet meer kunt gebruiken, dan zijn er andere manieren nodig voor ontwikkeling dan voor iemand die lichamelijk geen beperking heeft. Maar het belangrijkste is de uitdaging. In de uitdaging zit de ontwikkeling verscholen.

Zorgkunstenaars zijn heel belangrijk bij de creatieve ontwikkeling van de oudere, soms dementerende mens. In 2009 begon ik het eerste project in de zorg. Ouderen in Perspectief, heette dat project. Daarna hebben en ik en andere zorgkunstenaars een heleboel verschillende projecten gedaan.

In 2016/2017 hebben zes kunstenaars als zorgkunstenaar ge-

werkt in de verschillende woonzorgcentra van Zorggroep Almere. Dit kon met de steun van het Cultuurfonds Almere, de gemeente Almere en Zorggroep Almere.

Aleksander Willemse, Ninette Koning, Marion Snijders, Gerard Poot, Isabel Firvida en Hein Walter werkten projectmatig steeds drie maanden in de verschillende huizen en gingen vervolgens weer naar een volgend huis. Ambulante Zorgkunst heet het project. In 2017/2018 konden we het voortzetten, met steun van Zorggroep Almere, Cultuurfonds Almere, Fonds RCOAK en Fonds Sluyterman Van Loo. Christian Wisse en Wendela de Vries sloten aan als zorgkunstenaar.

De zorgkunstenaars hebben daar ideeën en plannen kunnen uitwerken en ontdekt welke goed werkten. Onze ambitie is groot! We hopen dat andere zorginstellingen en ook andere kunstenaars ons voorbeeld volgen en dat er in de komende jaren steeds meer zorgkunstenaars aan het werk zijn in de zorg.

Dit boek is een catalogus vol goede ideeën. Een inspiratiebron met uitgewerkte projecten en ideeën die om uitwerking vragen.

Hein Walter,
artistiek leider van stichting De Zijderups,
Februari 2019

Flower Power

Zorgkunstenaar Aleksander Willemse is fotograaf en vormgever. Hij heeft in verschillende woonzorgcentra een bloemenproject gerealiseerd.

Hij kwam steeds met een tas vol verse bloemen en een vierkant plateau naar een bewoner. De opdracht aan de bewoner was eenvoudig: maak een compositie met de meegebracht bloemen. Ze konden we losknippen of als tak gebruiken.

Tijdens het componeren werd er gepraat. Over het leven van de bewoner. Aleksander noteerde.

Als de compositie klaar was, fotografeerde Aleksander het geheel en ruimde hij alles weer op.

Thuis maakte hij de foto op en schreef de tekst erbij en bestelde via Greetz een A5 kaart en plaatste daarop de foto en de tekst. Een dag later kreeg de bewoner zijn eigen kunstwerk in de bus!

Dit project maakte deel uit van het grotere project Ambulante Zorgkunst. Dat werd mogelijk gemaakt met subsidie van het Cultuurfonds Almere, Zorggroep Almere, Fonds RCOAK en Fonds Sluyterman Van Loo.

Een variatie: gebruik niet alleen bloemen, maar allerlei soorten objecten die je in de kamer vindt.

Prentenboek

Zorgkunstenaar Wendela de Vries werkt veel met behangpapier. Dat heeft ze ook met de bewoners van De Toonladder gedaan. Ze maakten met elkaar een kinderboek, een voorleesboek over het leven in De Toonladder. Alle verschillende facetten van het leven daar werden in beeld gebracht. Het boek werd gedrukt en de deelnemers kregen een exemplaar. Ze kunnen zo voorlezen aan hun kleinkinderen uit hun eigen boek.

Het mooie van behang is dat je veel ruimte krijgt en alle vormen zijn opgevuld. Het ziet er fris uit.

Dit project maakte deel uit van het grotere project Ambulante Zorgkunst. Dat werd mogelijk gemaakt met subsidie van het Cultuurfonds Almere, Zorggroep Almere, Fonds RCOAK en Fonds Sluyterman Van Loo.

En geiten en schapen.
De twee geiten die vooraan staan hebben een naam.

Ze heten Nancy en Herman.

Een oude boom kun je beter niet verplaatsen.
Dat zeg je als je oud bent, en niet meer wilt verhuizen.

Dat hoeft ook niet, want het is hier fijn!
En jij mag altijd langskomen!

De schatten van Zephyr

Zorgkunstenaar Aleksander Willemse is fotograaf en vormgever. Hij heeft in vier woonzorgcentra een portretproject gerealiseerd. Hij heeft een molensteenkraag laten maken - zo'n kraag die je ziet in geschilderde portretten uit de zeventiende eeuw - en die kraag was een manier om de bewoners uit hun alledaagsheid te halen en ze bijzonder te maken.

Hij portretteerde ze. Resultaat was een foto - het proces is wat eraan voorafging: het leren kennen, het op hun gemak stellen, verkleden, mooi maken.

Bij het maken van foto's van bewoners op een beschermde afdeling is toestemming altijd een punt van aandacht. Niet zozeer toestemming van de gefotografeerde zelf, maar van de familie. We hebben een contract opgesteld voor het exposeren en publiceren van de foto's.

Dit project maakte deel uit van het grotere project Ambulante Zorgkunst. Dat werd mogelijk gemaakt met subsidie van het Cultuurfonds Almere, Zorggroep Almere en de gemeente Almere.

Getekend met inkt

Zorgkunstenaar Marion Snijders is graficus. Grafiek is een arbeidsintensieve vorm van kunst, zeker als je daarbij samenwerkt met ouderen. Het vergt een een-op-een begeleiding. Je moet namelijk goed uitleggen hoe het werkt en bij sommige mensen, met name zij die fysieke beperkingen hebben, moet je ook bij het werk zelf helpen. Voordeel van de individuele begeleiding is dat er een persoonlijk gesprek kan worden gevoerd en dat de dingen die ter sprake komen ook in het werk zelf een plaats kan vinden. Zo wordt het grafiek persoonlijk.

Er zijn verschillende vormen van grafiek die goed werken:

Droge naald: je tekent met een scherp pennetje op een stukje plastic. Je smeert het plastic in met drukinkt. Je wrijft de inkt er weer af en op de plaatsen waar is getekend, daar blijft de inkt zitten. Je legt er papier op en je drukt de tekening af. Normaal heb je voor een afdruk een pers nodig, maar afdrukken met een lepel kan ook wel.

Linoleumdruk: je maakt een tekening. Die tekening trek je over op een stuk linoleum. Met een guts haal je de lichte stukken weg. Je smeert het linoleum in met drukinkt. Je legt er een vel papier op. Je drukt het af door met een lepel goed over het papier te wrijven. Waar het linoleum is weggesneden, blijft het papier wit.

Monoprint: je tekent of schildert met drukinkt op een plastic plaatje. Als je het goed genoeg vindt, dan leg je er papier op en dat druk je af (door met een lepel over het papier te wrijven).

Het onderwerp kan natuurlijk variëren: herinneringen, symbolen, landschappen, vogels. Neem boeken mee om voorbeelden te geven.

Project 1 april/juni 2016

Marion Snijders

Woonzorgcentrum Castrevalva
Juan Grijsstraat 50, 1328 SV Almere

Getekend in inkt

AMBU
LANTE
ZORG
KUNST

Opening:

1 juli 16.00 uur in de Tinkamer
Vanaf 1 augustus voor onbepaalde
tijd op de eerste verdieping.

U bent van harte welkom

Vergeten landschap

Project 2 juli/september 2016

Marion Snijders

Zaagcentrum Zephyr
Eisp Westerdorpsstraat 3-7
1336 CR Almere

Opening:

7 oktober 14.00 uur

U bent van harte welkom

Project 3 okt/dec 2016

Marion Snijders

Woonzorgcentrum De Toonladder

Kathleen Ferrierstraat 51

1311 KH Almere

De expositie is vrij te bezichtigen
van 10 januari 2017
tot en met 12 maart 2017
op de eerste verdieping
van de Toonladder.

Vreemde vogels

AMBU
LANTE
ZORG
KUNST

Samengesteld object: Boom

Zorgkunstenaar Ninette Koning werkt individueel. Ze neemt stukjes drijfhout mee, verf en kwasten. De bewoners krijgen de opdracht om die stukken drijfhout op een mooie en eigen manier te beschilderen. Dat doen ze heel geconcentreerd.

Ze beschilderen een individueel object en tegelijkertijd maken ze samen een groter ruimtelijk object gemaakt dat een blijvende plek krijgt, bijvoorbeeld in de tuin van het woonzorgcentrum. Het skelet van een boom, zonder schors, is de drager van alle beschilderde stukken hout. Ze worden erop geplakt met weerbestendige lijm en zo krijgt de boom een nieuw leven.

Op een lege muur binnen hang je elke week foto's van mensen die aan het werk zijn, zodat andere bewoners zien wat er gebeurt.

Ninette Koning

De Overloopboom

Zorgcentrum De Overloop
Boogstraat 1, 1353 BE Almere

Opening:
22 juni 11.30 uur

AMBU
LANTE
ZORG
KUNST

U bent van harte welkom

Vogelmuur

Zorgkunstenaar Hein Walter realiseerde dit project in Woonzorgcentrum Archipel. Er was een lege muur! Op de muur zijn vogels geschilderd. Niet perfect, maar redelijk natuurgetrouw. De bewoners speelden een rol in het voortraject.

Met alle bewoners gesprekken werden gesprekken gevoerd over zaken als Schoonheid, Verdriet, Geluk, Tevredenheid, etc. Uit die gesprekken werden citaten genoteerd en die werden bij de vogels geschilderd, alsof de vogel die uitspraak deed. Het is een levendige muur geworden.

Als er een nieuwe bewoner inhuist, krijgt hij/zij een nieuwe vogel en een nieuw citaat.

De vogels werden ook gebruikt als naambordjes voor de vijf kamers en de Huiskamer.

Dit project maakte deel uit van het grotere project Ambulante Zorgkunst. Dat werd mogelijk gemaakt met subsidie van het Cultuurfonds Almere, Zorggroep Almere, Fonds RCOAK en Fonds Sluyterman Van Loo.

Poëzie

Hein Walter formeerde een groep van tien bewoners en gaf ze wekelijks verschillende schrijfoopdrachten. Het ging om bewoners van de afdeling somatiek.

Er werd onderling gepraat over het onderwerp en er werd ook in stilte geschreven,

Een opdracht was bijvoorbeeld 'geluk'. Ze moesten verschillende scènes noteren waarin ze zich gelukkig voelden. Ze moesten daarbij breeduit schrijven en veel details gebruiken.

Een andere opdracht was om een brief te schrijven aan de dood.

Een andere opdracht was om een reis van een druppel te beschrijven. Waar gaat die druppel heen, wat maakt die mee.

Van het geheel is een boekje gemaakt. Alle deelnemers kregen twee exemplaren.

Er werden enkele citaten uit het boek gehaald en die kregen een eigen leven op de gang! De tekst werd op een ondergrond gezet en afgedrukt.

Dit project maakte deel uit van het grotere project Ambulante Zorgkunst. Dat werd mogelijk gemaakt met subsidie van het Cultuurfonds Almere, Zorggroep Almere, Fonds RCOAK en Fonds Sluyterman Van Loo.

We zijn wat we ons herinneren/ tekenen en knippen

Zorgkunstenaar Isabel Firvida heeft deze methode ontwikkeld: “De eerste ontmoetingen staan in het teken van elkaar leren kennen. Met “papel picado” als uitgangspunt (een volkstraditie uit Latijns-Amerika), gaan we stapsgewijs aan de slag. Er wordt op gekleurd papier getekend en geknipt om vervolgens een nieuwe compositie te maken waardoor kleurrijke knipselcollages ontstaan.

Tijdens het werk is er ruimte voor gesprek en gezelligheid. Zoekend naar verbindingen, bespreken we lief en leed. Door deze intensieve samenwerking komen heel wat emoties en herinneringen voorbij. En wat zij op het papier willen toevertrouwen, leg ik vast.

Als dank voor hun vertrouwen en harde werk, krijgt iedere bewoner zijn eigen biografische boekje beschreven in zijn/haar eigen woorden. Met daarin ook foto's van henzelf en het proces wat ze tijdens dit traject hebben doorgemaakt. En uiteraard ook de werken die ze zelf hebben gemaakt.”

Houtbranden - thema Symbolen

Zorgkunstenaar Ninette Koning heeft ervaring met houtbranden. De bewoners komen samen met haar tot het tekenen van symbolen, symbolen die passen bij het karakter, levenswijze of de herinneringen van de bewoner. De symbolen worden eerste op papier getekend. Daarna worden ze met een houtbrander (als het kan samen met de bewoners) op een houten plaat gebrand. Op die plaat komen steeds weer verse symbolen, zodanig dat er een mooi geheel ontstaat van betekenisvolle lijnen en vormen. Die plaat hang je op, op een plek waar veel bewoners en bezoekers komen, zodat ze zien dat er wekelijks symbolen zijn toegevoegd.

Dezelfde techniek kan ook met de verpleging en met vrijwilligers gedaan worden. Zo ontstaan er mooie vormen van alle mensen die bij het woonzorgcentrum betrokken zijn.

Het is ook leuk om te kijken! Er blijven steeds mensen staan om te kijken hoe het werkt!

De toekomst

Leerlingen van een basisschool komen wekelijks naar het zorgcentrum en gaan er tekenen. Ze tekenen de bewoners van PG na. De ouderen zitten dan model. Kinderen maken op een ongedwongen manier kennis met de wereld van de ouderen.

Voor de bewoners brengen de kinderen leven in huis,.

De tekensessies bij het project De Toekomst duren een klein uur. De groep tekenaars bestaat steeds uit vijftien leerlingen en zo'n zeven ouderen. Het zullen steeds andere kinderen zijn. Alle klassen komen minimaal een keer aan de beurt.

Ze tekenen met houtskool en pastelkrijt.

We organiseren ook een aantal sessies waarbij de kinderen model zitten en de ouderen tekenen.

In totaal zullen er bij dit project zo'n 200 à 250 tekeningen gemaakt worden, snelle schetsen, energieke tekeningen. Die tekeningen worden aan het eind van het project geëxposeerd. Een commissie, bestaande uit bewoners van het zorgcentrum en leerkrachten, kiest van alle tekeningen tien tekeningen uit. Van die tekeningen maken we ansichtkaarten, in een oplage van 1000 stuks. Op de voorkant van de ansichtkaart plaatsen we twee tekeningen (oud en jong), met daaroverheen de opdruk De Toekomst. Die ansichtkaarten verspreiden we huis aan huis in de wijk van het zorgcentrum.

Samengesteld object: lamp

Zorgkunstenaar Ninette Koning werkt individueel. Bij dit project nam ze stammetjes mee van een wilg en stukjes stof. De bewoners die meedoen, krijgen de opdracht om de stukjes stof te knippen en te plakken om het wilgstammetje. Zo ontstaan er allemaal kleurige objecten. Al die objecten samen worden gebruikt om schemerlampjes mee te beplakken.

Tijdens het werken is er rust en concentratie en omdat er bij zorgkunst bij voorkeur met één bewoner tegelijk wordt gewerkt, ontstaat er heel makkelijk een intiem en boeiend gesprek. Bewoners krijgen de gelegenheid om over hun persoonlijke leven te vertellen. Dat geeft voldoening.

“Ook Mevrouw C. deed mee. Ze kan niet praten, heeft zwaar reuma en kan nog een heleboel andere dingen ook niet meer.

“Zij hield mij staande op de gang om duidelijk te maken dat ze mee wilde doen. We hebben super gewerkt en op

de één of andere manier kostte het me geen enkele moeite om haar te ‘verstaan’.

Een inspiratie voor mij hoe je met zoveel beperkingen je leven kan leven!”

Ninette Koning

De Kiekendieflampen

Woonzorgcentrum De Kiekendief
Kolkplein 1, 1315 GW Almere

Opening:

dinsdag 27 december 11uur

U bent van harte welkom

AMBU
LANTE
ZORG
KUNST

Samen tekenen

Samen tekenen vinden veel mensen leuk. Het kan met alleen ouderen, en je kunt ook bij elke groep een twee of drie kinderen van de basisschool zetten. Dan heb je verschillende tafels waar tegelijkertijd getekend wordt.

Neem vellen van 70 x 100 cm of groter. Werk met professioneel pastelkrijt. Begin de opdracht om lijnen op het papier te zetten - nooit snel tekenen! Zeg bijvoorbeeld dat de lijnen moeten dansen over het papier. Om het kwartier draai je het papier, zodat er op een plek wordt getekend waar iemand anders al wat heeft getekend.

Als er eenmaal iets van een compositie is, kun je voorstellen om herkenbare dingen toe te voegen: dieren, bomen, huizen. Op die manier worden er abstracte vormen en figuratieve elementen samengevoegd.

De tekeningen zijn te groot om in te lijsten. Een ansichtkaart is makkelijker hanteerbaar. Schrijf op de achterkant de namen van de mensen op die eraan hebben meegetekend.

Verstilde Levens

Zorgkunstenaar Aleksander Willemse ontwikkelde deze manier van persoonlijke geschiedschrijving: door middel van objecten. Aleksander verdiepte zich in de levens van bewoners en heeft samen met hen stillevens samengesteld die hun levens uitbeelden. Je fotografeerde stillevens zo, als ware het stillevens uit de Gouden Eeuw, geschilderd door meesters als Pieter Claesz of Harmen Steenwijck.

Je hangt een doek op achter het stilleven, bij voorkeur zwart. Je neemt lampen mee om het stilleven goed te belichten. Het voorbereidingswerk doe je samen met de bewoner - zodat ze het belang van hun bijdrage voelen.

Je schrijft er korte biografieën bij zodat je als kijker het stilleven begrijpt en oog krijgt voor de schoonheid van het geleefde leven. De foto's en biografieën vormen samen de tentoonstelling.

“Meneer Z., ex damkampioen, Mevrouw D., de temperamentvolle vrouw uit Sevilla, de katholieke mevrouw B., die leefde voor het biljarten en meneer B, die zijn vrouw heeft leren kennen op de handbalvereniging, allemaal verstilde levens die tot leven komen in Vizier.”

Postmoderne Post

Het project werd ondersteund door het Cultuurfonds Almere, Fonds RCOAK, het Cornelis Roozenfonds en Ars Donandi/Schokkenkamp Wegener Lonzième Fonds.

En een flink aantal particuliere sponsors heeft dit project met een gift van € 25,- of meer ondersteund.

Hoe werkt het:

Tien kunstenaars worden aan tien bewoners van Woonzorgcentrum Archipel in Almere gekoppeld.

Die tien kunstenaars maken elke week een ansichtkaart op A5 of A6 formaat.

En met maken bedoelen we ook echt 'maken': een tekening, een ets, een foto, een collage of een gedicht.

Wekelijks sturen ze die naar de oudere die aan hen gekoppeld is. Een ansichtkaart is natuurlijk pas compleet als er ook een tekst op staat. De kunstenaars schrijven wekelijks ook een persoonlijke tekst aan 'hun' oudere. Dat doen ze een jaar lang! Aan het eind van het project zijn er 520 ansichtkaarten verstuurd naar die tien bewoners van Archipel.

Hein Walter gaat regelmatig bij de bewoners langs en plakt dan de ontvangen kaarten op een muur in de kamer.

De bewoners worden uitgedaagd tot het tekenen van een kaart om terug te sturen. Sommigen doen dat!

Levend verleden

Leerlingen vgaan twee keer op bezoek in een ouderencentrum om met bewoners te praten over gebruiksvoorwerpen van vroeger. In groepjes van twee gaan de leerlingen bij bewoners naar de kamers. Ze hebben allemaal een ander onderwerp om naar te vragen. Het ene groepje gaat bijvoorbeeld praten over de radio en hoe dat vroeger was, bij een ander groepje gaat het gesprek over vakantie; op die manier zijn er wel vijftien onderwerpen te bedenken. De ouderen zijn ervaringsdeskundigen op dat gebied! Je kunt wel in boeken opzoeken wie de stofzuiger heeft uitgevonden of hoe de televisie zich heeft ontwikkeld, maar het wordt levende geschiedenis als iemand uit eigen ervaring vertelt hoe het leven vroeger was. Dat je een fiets kon huren, en ook de wasmachine te huur was voor een middag, dat electriciteit met muntjes werd gekocht, dat mensen niet op vakantie gingen, dat iedereen om de radio gekluisterd was, noem maar op. Het leven was anders. Op school zoeken de leerlingen verder. Op internet, in boeken, maar misschien hebben ze ook wel hun eigen opa's en oma's benaderd met dezelfde vragen.

De leerlingen gaan ook een tweede keer op bezoek. Waren ze er de eerste keer om vragen te stellen en bewoners te interviewen, de tweede keer vertellen ze zelf. Ze nemen allemaal iets mee van deze tijd. Eigentijds speelgoed, maar ook leerboeken en moderne communicatiemiddelen:

Onderwerpen: telefoon, electriciteit, vakantie, wasmachine, koelkast, auto, stofzuiger, kachel, fiets, radio, televisie, telefoon, typemachine, koffiezetapparaat, gasfornuis.

De foto's die de leerlingen vinden, verzamelen ze en die sturen ze naar de projectleider. Ze schrijven ook een tekst over hun onderwerp. Foto's en tekst worden vormgegeven.

De tentoonstelling omvat de verslagen van het project, vormgegeven op fotopanelen van 50 x 75 cm. Die geven samen een goed beeld van wat er werd onderzocht en de sfeer weer van het hele project door foto's van de gesprekken en portretten van leerlingen.

Het gebeurt niet zo vaak dat jongeren in gesprek gaan met ouderen die ze niet kennen. Niet iedereen zal het makkelijk vinden en soms werken de lichamelijke beperkingen van bewoners belemmerend, maar voor de meeste leerlingen geldt dat ze het een goede en leerzame ervaring vinden en wordt hun kijk op ouderen op een positieve manier beïnvloed. Andersom net zo.

Ervaringsonderwijs!

TYPEMACHINE PASSER

door
Lilianne Brouwer en Fabrice Houben

In 1914 werd de eerste typemachine uitgevonden. Deze typemachine was een revolutionaire uitvinding, die de manier van communiceren veranderde. In 1914 werd de eerste typemachine uitgevonden. Deze typemachine was een revolutionaire uitvinding, die de manier van communiceren veranderde. In 1914 werd de eerste typemachine uitgevonden. Deze typemachine was een revolutionaire uitvinding, die de manier van communiceren veranderde.

KACHEL

door
Tregina Polder en Doreen Lynde

In 1914 werd de eerste kachel uitgevonden. Deze kachel was een revolutionaire uitvinding, die de manier van verwarmen veranderde. In 1914 werd de eerste kachel uitgevonden. Deze kachel was een revolutionaire uitvinding, die de manier van verwarmen veranderde.

TELEVISIE

door
Doreen Lynde en Lilianne Brouwer

In 1914 werd de eerste televisie uitgevonden. Deze televisie was een revolutionaire uitvinding, die de manier van communiceren veranderde. In 1914 werd de eerste televisie uitgevonden. Deze televisie was een revolutionaire uitvinding, die de manier van communiceren veranderde.

AUTO'S

door
Tregina Polder en Doreen Lynde

In 1914 werd de eerste auto uitgevonden. Deze auto was een revolutionaire uitvinding, die de manier van vervoer veranderde. In 1914 werd de eerste auto uitgevonden. Deze auto was een revolutionaire uitvinding, die de manier van vervoer veranderde.

Zorgkunstenaar als huisfotograaf

De zorgkunstenaar heeft een goed fototoestel. Aan te raden is een camera met een portretlens.

De zorgkunstenaar gaat langs alle bewoners en maakt van hen een goede foto. Hij archiveert alle foto's en hij biedt aan, gericht aan de familie (via de EVV'er) dat hij die foto's kosteloos kan sturen per e-mail.

Op die manier biedt het zorgcentrum service. Niet elke familie zal van het aanbod gebruik maken, maar de mensen die er wel gebruik van maken, zullen dankbaar zijn.

Het zal voorkomen dat de familie om foto's vraagt als iemand komt te overlijden.

Op dezelfde manier kan ook de verpleging worden gefotografeerd.

Ouderen in Perspectief, fotografieproject

Ouderen in Perspectief was het eerste kunstproject dat we voor zorgcentra heb ontwikkeld en uitgevoerd. Ouderenbond ANBO was daarbij onze partner. We hebben dat project in acht verschillende zorgcentra kunnen uitvoeren. Dat waren twee zorgcentra in Almere, twee in Amstelveen, een in Huizen, Naarden, Bussum en een in Doorn. Voor de uitvoering van die projecten hebben we subsidie gevraagd en ontvangen van Stichting Kunstenaars & Co, Sluyterman Van Loo, het VSBfonds, Stichting Pro Senectute en de gemeente Almere. Het project heeft veel publiciteit gekregen, waarvan een reportage in het NOS 20.00 uur journaal het belangrijkste is. We voerden Ouderen in Perspectief uit met vijf kunstenaars. In het begin hebben we steeds andere kunstenaars uitgenodigd, op het laatst hebben we het gedaan met een vaste groep. Het project kan zo worden uitgevoerd, maar doordat het nu niet meer gesubsidieerd is, is het wel een vrij kostbaar project.

De kern van het project is dat we tien donderdagen met vijf fotografen in huis komen. We nemen apparatuur mee om vijf bewoners te begeleiden bij het leren portretteren van andere bewoners. Met goede camera's, laptop en beamer leren die vijf bewoners mooie foto's maken.

Er wordt gewerkt in koppels. Elke bewoner/fotograaf wordt indi-

vidueel begeleid en samen gaan ze op bezoek bij andere bewoners. Er wordt niet alleen gefotografeerd, er wordt ook en eigenlijk vooral gepraat. Een bezoek duurt zo'n twee uur. In die tijd wordt er over het leven gepraat, zodat er een korte biografie kan worden geschreven. Er wordt gezamenlijk gegeten. Na het eten worden alle foto's bekeken die op die ochtend zijn gemaakt. Per camera zo'n vijftig stuks. De beste foto's worden geselecteerd.

Het project wordt afgesloten met een grote tentoonstelling van alle portretten en foto's van in en om het huis, de activiteiten, personeel, etc. De foto's worden vormgegeven door de kunstenaars, afgedrukt en ingelijst in lijsten van 50 x 70 cm. Het huis wordt eigenaar van de foto's.

Ouderen in Perspectief is een indrukwekkend project dat op veel verschillende manieren de bewoners uitdaagt. Het kost energie, het is zwaar en intensief, maar de deelnemers kunnen achteraf met voldoening terugkijken op een heel bijzonder project. Het project bevordert op een onverwachte manier de sociale cohesie binnen het huis; het leert de bewoners omgaan met moderne technieken; de bewoners werken intensief samen met jonge mensen; ze leren kijken naar foto's en ze leren fotograferen.

Voor het huis is het publicitair interessant, want persberichten over dit project worden praktisch altijd gepubliceerd in de plaatselijke media. Voor het personeel is het goed omdat ze nu op een andere manier de bewoners leren kennen.

Werkwijze

- 10.00 uur – koffie en voorbereiding
- 10.30 uur – gesprekken en foto's maken
- 13.00 uur – gezamenlijke lunch
- 14.00 uur – bekijken foto's en keuze
- +/- 15.00 uur – algemene zaken (zoals tonen foto's uit de kunstgeschiedenis)
- 16.00 uur – einde

Aan het eind van de 10 weken wordt er een tentoonstelling ingericht in het huis waar het project plaatsvond:

- 25 portretten van bewoners (50 x 75 cm) – elk portret bestaat uit een stuk of 6 grotere en kleinere foto's met een korte biografie. Gefotografeerd en geschreven door een andere bewoner.

- 10 tot 40 fotocollages (30 x 90 cm) – het ene huis leent zich beter dan het andere om reportagefoto's te maken van activiteiten, werknemers, andere bewoners, omgeving ; in het ene huis lukt het met gemak om een grote serie te maken, in het andere huis lukt dat nauwelijks. Ook hangt het verschil in aantal af van de bewoner-fotografen: als een van de deelnemers de camera een week zelfstandig wil gebruiken, dan worden er vanzelf ook meer foto's gemaakt van de activiteiten in het huis.

Naast de foto's die voor de tentoonstelling worden gebruikt, wordt er ook per project een boek gemaakt (21 x 28 cm) met alle portretten en teksten. Dat boek wordt in kleine oplage gedrukt en als cadeau gegeven aan de bewoners die de portretten hebben gemaakt.

Er wordt per project ook een klein boekje gemaakt. Dat boekje wordt cadeau gegeven aan alle geportretteerden. Beide boeken zijn na te bestellen. Er staat gedurende het project een digitaal lijstje op de balie. Daarop zetten we wekelijks de nieuwe foto's. Zo zien bezoekers, maar ook bewoners wat er die week gedaan is, en op die manier worden alle bewoners bij het project betrokken.

De foto's die bij dit hoofdstuk zijn geplaatst, zijn gemaakt bij de projecten in Buitenhaghe, de Olmenhof, Archipel en Patria. De foto's waarop bewoners met een fototoestel zijn te zien, zijn gemaakt door de kunstenaars die zo het proces hebben vastgelegd. De andere foto's zijn gemaakt door bewoners van die instellingen.

Ouderen in Perspectief heeft in de loop van het proces een vaste vorm gekregen. Mede dankzij de betrokken kunstenaars: Diewke van den Heuvel, Marije Arends, Witho Worms, Marieke Breed, Alice Bunt, Dirk Jan Huizinga, Elsa Blaaser, Ninette Koning, Dries Camp, Jouce Vlaming, Heidi de Gier, en dankzij een tweetal vrijwilligers, te weten, Louise Gregoire en Dieneke Jongsma.

Ontmoetingen in Buitenhaeghe

Ontmoetingen in Buitenhaeghe is een schilderproject. Er stond een groot doek, van negen bij twee meter, opgesteld in Buitenhaeghe en wekelijks werd er aan het doek verder geschilderd. Wekelijks werd er groep buurtbewoners gevraagd om te komen schilderen. Dat kon gaan om leden van een vereniging, om docenten, ambtenaren, etc. De bewoners van het zorgcentrum mengden zich onder de bezoekers.

Het project duurde in totaal negentien weken. In die tijd zijn er twee schilderijen afgerond. Er werd tien weken aan het eerste schilderij gewerkt.

Elke verse groep ging verder met schilderen waar de vorige groep gebleven was. Er werd dus over de oude lagen heen geschilderd. Dat betekent niet dat de oude lagen verdwenen. De oude lagen vormden de basis van de volgende lagen.

Ontmoetingen was een project waarbij op een bijzondere manier bewoners in contact kwamen met anderen uit de samenleving. Mensen in de samenleving kregen op een onverwachte manier de kans om zich op een groot doek uit te leven! Ook jongeren konden meedoen.

Het resultaat was ondergeschikt aan het proces, maar niet onbelangrijk. Twee kunstenaars hebben het proces begeleid. Zij

zorgden ervoor dat het schilderij de moeite waard was, maar ze stimuleerden ook, stuurden en gaven les in schilderen.

Nadat het project was afgerond heeft het project nog een onverwacht vervolg gekregen. Een van de schilderijen kon worden geëxposeerd in de etalage in Almere Buiten. Aan het eind van de expositieperiode is er een feestelijke bijeenkomst geweest. Speciaal voor die gelegenheid heeft Hein Walter een sprookje geschreven waarbij hij zich liet inspireren door figuren en gebeurtenissen op het schilderij. Hij noemde het sprookje het 'Het sprookje van Buiten'. De gemeente Almere heeft een boekje gemaakt van de tekst.

Ontmoetingen in Buitenhaeghe was mogelijk dankzij subsidie van de Gemeente Almere, het Oranje Fonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds en dankzij de materiële steun vanuit Zorgcentrum Buitenhaeghe. Projectleiders waren Hein Walter, Ninette Koning en Marie-Thérèse van der Riet.

Uit je hoofd schilderen

Uit je hoofd schilderen had dezelfde opbouw als *Ontmoetingen in Buitenhaeghe*. In het voorjaar van 2014 werd er geschilderd in Archipelhof (de beschermde afdeling van Woon- en Zorgcentrum Archipel). Er stonden twee grote doeken van 2 x 5 meter in de tuin worden opgesteld en er kon naar hartelust worden geschilderd.

Vijf kunstenaars namen de eerste schilderstreken voor hun rekening: Anita de Harde, Karin van de Kuilen, Labiba Muhsin, Ko van Velsen en Hein Walter

Het thema sloot aan bij het groene thema van de Floriade: dieren en planten.

Uit je hoofd schilderen is een project dat werd gesubsidieerd vanuit Lang Leve Kunst (een samenwerking van stichting RCOAK, stichting Sluyterman & Van Loo en het VSBfonds). Bewoners van Archipel konden meedoen, familieleden, maar het waren vooral schooleinderen die de opvallendste kunstenaars waren. Elke dag kwam er een klas om te schilderen. Klassen van basisschool Omnibus en van het Gymnasium Trinitas. En het kijken was natuurlijk ook al leuk. De manier waarop kinderen met de dementerende ouderen omgingen was heel mooi om te zien. Heel naturel. Kinderen laten zich niet afschrikken door ouderen, ook als die zich wat anders gedragen. In de eerste dagen hadden we

de deur naar de tuin open. Normaal is de deur alleen te openen als je de code weet, en daarvoor heet het ook een gesloten of een beschermde afdeling. De bewoners willen graag naar buiten, maar daar weten ze de weg niet, dus dat kan niet. Maar door de activiteiten en het rumoer was er zoveel te doen in de tuin, dat de bewoners niet de behoefte voelden om weg te gaan – op een enkeling na die toch de uitgang zocht en die moest natuurlijk goed in de gaten gehouden worden.

De twee doeken die toen geschilderd zijn, werden bewaard. Ze fleuren nu de fietsenstalling op van Archipel (daarvoor een ruimte met grote grijze muren).

Groeten uit Polderburen

Groeten uit Polderburen was het derde schilderproject dat op dezelfde manier was opgebouwd als Ontmoetingen in Buitenhaeghe en Uit je hoofd schilderen.

In de tuin van Woonzorgcentrum Polderburen stond een groot schilderdoek opgespannen, een doek van 10 x 2 meter.

Er werd tien dagen aan het doek onder leiding van zorgkustenaar Hein Walter op het doek geschilderd.

Door bewoners van Polderburen, door leerlingen van verschillende basisscholen uit de buurt, door familie, personeel, bestuursleden en ook door buurtbewoners. Op de eerste dag hebben kunstenaars Stefan Damman en Ninette Koning geholpen met de eerste aanzet!

Er was bij dit doek een bijzonder thema: er staan op het doek een heleboel vertalingen van het woord LIEFDE.

Er werd van het schilderij een ansichtkaart gemaakt, met daarop *Groeten uit Polderburen*. Die ansichtkaarten (2 verschillende, samen met 8 kaarten van een tweede kunstproject) werden in de bus gedaan bij buurtbewoners.

Het doek is in vier stukken geknipt en die hangen op de gang. Dit project werd financieel ondersteund door de gemeente Almere, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Gouden Dagen Fonds, Cultuurfonds Almere en Zorggroep Almere.

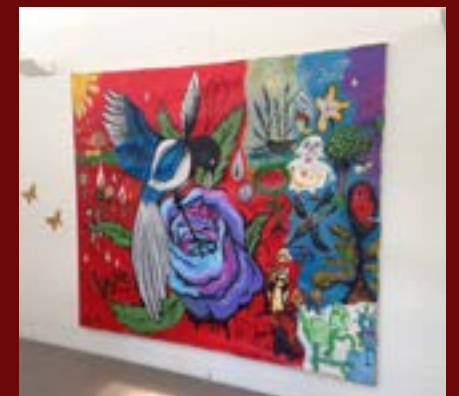

Groeten uit Polderburen

De Muren van Archipel

In 2010 werd de eerste tentoonstelling in Archipel geopend. De tentoonstellingsruimte heet De Muren van Archipel. Het is lange gang die goed werkt als tentoonstellingsruimte.

Belangrijk voordeel aan het beheren van een dergelijke ruimte is dat je in principe altijd een plek hebt om projecten te presenteren. Dat is weer van groot belang voor de fondswerving.

Daarnaast is het natuurlijk voor het centrum goed, want daardoor is er altijd iets bijzonders te zien.

Voor kunstenaars is de plek ook goed, want die zoeken altijd naar een mogelijkheid om hun werk te exposeren.

In beginsel worden er bij De Muren van Archipel alleen kunstwerken geëxposeerd die op een of andere manier een maatschappelijke betekenis hebben, in de breedste zin.

Elke tentoonstelling geeft de kans op publiciteit - persbericht, Facebook, artikelen.

DE MUREN VAN ARCHIPEL
TENTOONSTELLINGEN EN PROJECTEN
POËZIESTRAAT 360 1321 HZ ALMERE

Vanaf 6 oktober t/m 31 december 2015

Ad Arts

Betekenenissen

U bent van harte uitgenodigd
voor de feestelijke opening
op donderdagmiddag 8 oktober,
om 16.30 uur.

DE MUREN VAN ARCHIPEL WORDT FINANCIËEL ONDERSTEUND DOOR WOONZORGCENTRUM ARCHIPEL. DE MUREN VAN ARCHIPEL IS GEOPEND TIJDENS KANTOOREN.

DE MUREN VAN ARCHIPEL
TENTOONSTELLINGEN EN PROJECTEN
POËZIESTRAAAT 360 1321 HZ ALMERE
Vanaf 16 januari t/m 31 maart 2017

PORTRET TEN

*"U lijkt er misschien niet op,
maar u bent het wel!" (Kokosjka)*

U bent van harte uitgenodigd
voor de feestelijke opening
op vrijdagmiddag 20 januari,
om 16.00 uur.

als other van Schellus

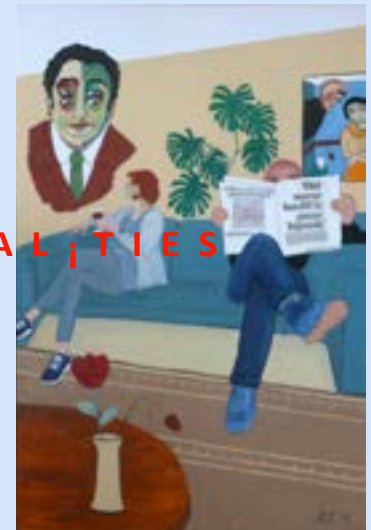
DE MUREN VAN ARCHIPEL WORDT FINANCIËEL ONDERSTEUND DOOR WOONZORGCENTRUM ARCHIPEL. DE MUREN VAN ARCHIPEL IS GEOPEND TUDENS KANTOOREN.

DE MUREN VAN ARCHIPEL
TENTOONSTELLINGEN EN PROJECTEN
POËZIESTRAAAT 360 1321 HZ ALMERE

Mia Leijnse RELATIES! REALITIES

Vanaf 7 januari t/m 25 maart 2016

U bent van harte uitgenodigd
voor de feestelijke opening
op donderdagmiddag 7 januari,
om 16.30 uur.

DE MUREN VAN ARCHIPEL WORDT FINANCIËEL ONDERSTEUND DOOR WOONZORGCENTRUM ARCHIPEL. DE MUREN VAN ARCHIPEL IS GEOPEND TUDENS KANTOOREN.

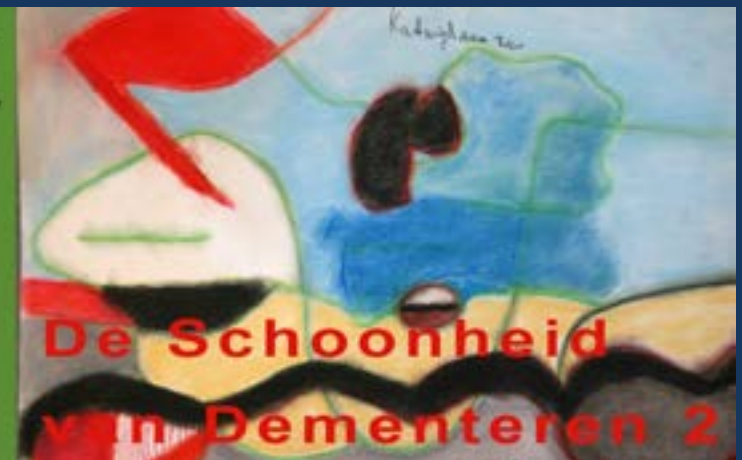
Wie ik ben?
Ik wil niemand zijn.

Plannen? Die heb ik gehad.
Ik weet niet wat ik doe,
niks bijzonders.
Ik wil niet altijd met het leven
 bezig zijn. De houding
 van mensen bekijken, losjes
 door het leven gaan,
 vrij van ditjes en datjes.

De Schoonheid van dementeren

Foto's en tekeningen van:
Riet van der Werff (+),
Lies Klitsse,
Sjaan van Lunteren,
Toos Huybens,
Annie Boelenkamp,
Frans Hoeben (+),
Krijna van de Berg,
Coby Rommervan
en Frank Barnard.

Grijs in Full Colour

Zoals op basisscholen jaarlijks foto's van alle leerlingen worden gemaakt, zo kan dat natuurlijk op in ouderencentra.

Alle bewoners worden stuk voor stuk gefotografeerd. Hun namen worden zorgvuldig genoteerd.

Alle foto's worden op een foto van 1 x 1,40 geplaatst met hun voor- en achternaam eronder.

Die foto wordt afgedrukt en op foam geplakt.

Alle bewoners krijgen ook een afdruk van hun eigen foto op 20 x 30 cm.

Om de paar jaar herhalen.

Atelierbezoeken: Buitendeurs

Met een groep bewoners werd wekelijks een atelier bezocht van een kunstenaar in de buurt. Samen kijken naar kunst en luisteren naar wat de kunstenaar erover te zeggen heeft. Met een busje van een vervoerder naar het atelier en op tijd weer terug, kijken, luisteren, praten over kunst, dat is de kern van het project.

Dit project was onderdeel van het projectplan 2011 van De Muren van Buitenhaeghe.

Van elk bezoek hebben we een verslag gemaakt (door bewoners) en die verslagen vormden samen een tentoonstelling.

In 2014/2015 hebben we dit project herhaald, met bewoners van Archipel. Toen heette het project De Muren van Archipel. (met subsidie van VSBFonds, Fonds Sluyterman Van Loo en Fonds RCOAK)

Siemen Holhuis

On 14 April I received the news, broadcast on the national television and radio, that the British Government had agreed to provide the United Kingdom with 100,000 tonnes of wheat for the next 12 months, and the United Kingdom Government had agreed to provide the United Kingdom with 100,000 tonnes of wheat for the next 12 months.

For more information, go to www.thermofisher.com or call 1-800-424-0646.

Op het moment dat de laatste drie leerlingen werden bij aan het opbouwen van de constructies, bleef de leerkracht in de cirkel. Toen het de laatste twee leerlingen was, bleef de leerkracht eveneens in de cirkel, maar nu werd hij niet meer geïnvolveerd in de bouw van de constructies, maar bleef hij de leerlingen aan het werk zien. Toen de laatste leerling klaar was, kwam de leerkracht terug naar de cirkel.

The program encompasses the following components:

Personen, die sich als „Kommunikationswissenschaftler“ bezeichnen, werden in der Regel als „Kommunikationswissenschaftler“ bezeichnet. Dies ist eine wichtige Unterscheidung, da die Kommunikation in der Regel als „Kommunikationswissenschaft“ bezeichnet wird. Die Kommunikation ist ein zentraler Bestandteil der Kommunikation und wird in der Regel als „Kommunikationswissenschaft“ bezeichnet. Die Kommunikation ist ein zentraler Bestandteil der Kommunikation und wird in der Regel als „Kommunikationswissenschaft“ bezeichnet.

Not all the same, however, among young Millennials in relation to their use of cell phones and Facebook.

In de loop van de afgelopen jaren zijn er allerlei maatregelen genomen om de kwaliteit van de zorg te verbeteren. Het is belangrijk dat deze maatregelen worden geëvalueerd en dat de resultaten worden verspreid. Dit kan worden gedaan door middel van een evaluatie van de kwaliteit van de zorg. Dit kan worden gedaan door middel van een evaluatie van de kwaliteit van de zorg.

DepolyA was used to model the accumulation of the toxic "B form" of A β .

I am back at my good old Heidelberg place and continue to enjoy life.

Das plausibelste Ergebnis war hier jedoch die Kombination aus einem hohen

...und nicht nur die eigentlichen Autoren, die ganz auf der Höhe der Dinge sind, sondern auch die Leser, die das Buch lesen, können sich in der Lage befinden, die Bedeutung des Buches zu verstehen.

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

Small group activities were facilitated. "Rolling out Human Hands" (a) has students work in groups to create a human chain, representing the flow of information in the organization. Students are given a series of cards with different roles and responsibilities, and they must pass the cards to the appropriate person in the chain. This activity helps students understand the importance of communication and collaboration in a team.

expecting that he/she provides the needed feedback that I need to adjust.

Wenn Politik wissenschaftlich sein muss, dann muss sie sich nicht nur auf die Wissenschaft stützen, sondern auch auf die Werte der Gesellschaft. Die Wissenschaft ist ein Werkzeug, um die Welt zu verstehen, aber sie ist nicht die einzige Quelle der Wahrheit. Die Werte der Gesellschaft sind das Fundament, auf dem die Politik aufbauen muss. Die Wissenschaft ist ein Werkzeug, um die Welt zu verstehen, aber sie ist nicht die einzige Quelle der Wahrheit. Die Werte der Gesellschaft sind das Fundament, auf dem die Politik aufbauen muss.

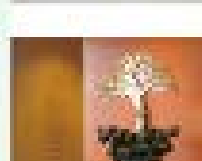
Formosa & Zamborini

Handlungsweg: welches Kriterium aus dem Text aus dem Zusammenhang zu der
Frage gestellt. Ist was eine Methode im Zusammenhang des Textes.

"The world is long, but we are brief," observed a fastidious

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Internal Medicine* 247: 399–406

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

References

Beim ersten Anblick wird sich zeigen, dass die Konstruktion von $\mathcal{H}$ sehr einfach ist.

The teacher learners viewed that providing social conditions (confidence, time and support).

Wie schon bei den anderen Verfahren, so ist auch bei der Verwendung von Mischungen aus mehreren Substanzen die Gefahr der Bildung von Nebenprodukten zu berücksichtigen.

Das ist genau richtig. Ich bin gespannt, wann Sie das nächste Mal wieder in Deutschland sein werden.

The following names are child safety resources:

www.elsevier.com

Jos Akkermans

De voorblijven zijn belangrijk in het bij Akkermans gevonden is, met zijn werk, de de wereld bij te brengen, want in de wereld komen mensen en de wereld komt bij Akkermans. Akkermans, met zijn werk, de de wereld bij te brengen, want in de wereld komen mensen en de wereld komt bij Akkermans. Akkermans, met zijn werk, de de wereld bij te brengen, want in de wereld komen mensen en de wereld komt bij Akkermans.

Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

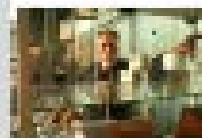
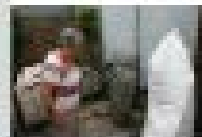
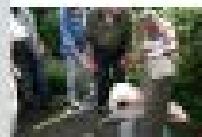
En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

En heeft een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad. Hij is in 1958 geboren als zelfstandig kunstenaar, met een atelier in de stad.

Biografische Sprookjes

Een project dat is ondersteund door het VSBFonds, Fonds Sluyterman Van Loo en Fonds RCOAK.

Hein Walter is in twee jaar bij 28 ouders op bezoek geweest, steeds samen met drie leerlingen van basisschool De Omnibus, groep 7. Het gesprek ging over het leven van de oudere. De kinderen tekenden de verhalen die ze hoorden.

Hein schreef op basis van het vertelde levensverhaal een sprookje. De ouders lazen hun eigen sprookje voor in de klas.

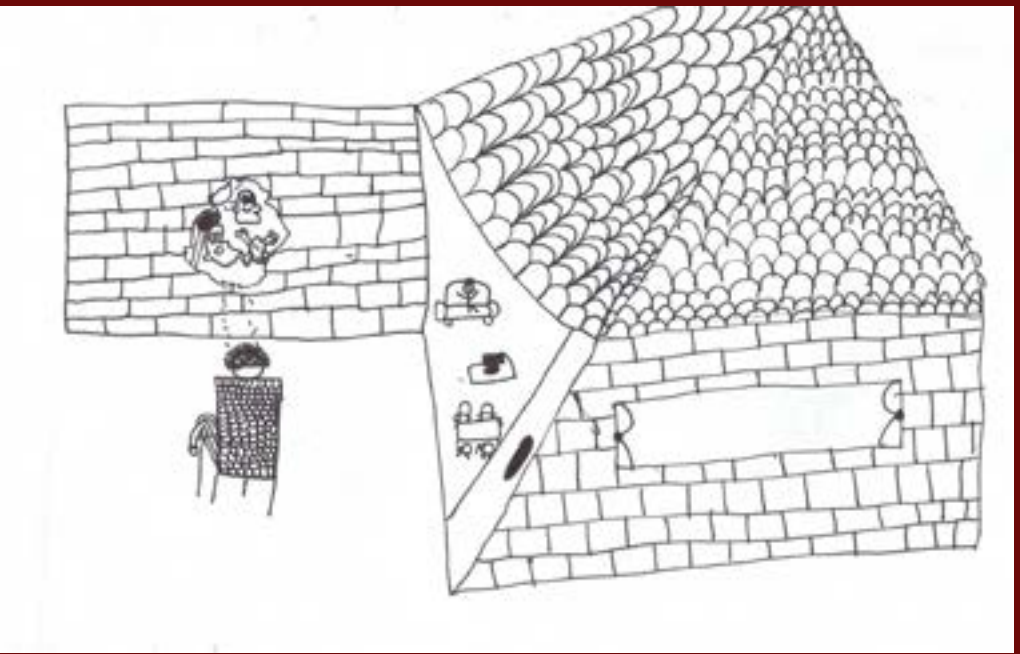
Daarna tekenden de kinderen illustraties bij het sprookje.

Resultaat was een serie van vier boeken (via www.lulu.com is het drukken van boeken niet zo duur) en twee tentoonstellingen.

Alle 28 ouders kregen een exemplaar van het boek waarin hun biografisch sprookje stond.

Veel van de sprookjes zijn ook apart gepubliceerd. Op Facebook en in CUNST, een digitaal tijdschrift over kunst in Flevoland.

Natuurlijke wijsheid

Natuurlijke Wijsheid is een manier van praten, een vorm van contact. Het is een concept dat in principe ook door anderen kan worden uitgevoerd. Hein Walter heeft deze manier van werken ontwikkeld in zorgcentrum Archipel. Hij stelt de bewoners open vragen over levenswijsheden, algemene ideeën en filosofische waarden. Wat is geluk? Wat is verdriet? Wat is schoonheid? Etc. Hij noteerde hun antwoorden. Letterlijk!

Die antwoorden vormen samen persoonlijke, integere, heldere en indringende poëzie. Op deze manier wordt niet de dementie geportretteerd, maar de eigenheid van deze mensen.

Een geconcentreerd gesprek is heel goed mogelijk met deze bewoners. Je kunt een uur tot anderhalf uur diep en persoonlijk contact hebben; dan worden er bijzondere en waardevolle dingen gezegd, die komen uit de diepte van het bestaan. Woorden die lezen als poëzie, taal die niet eenduidig is, maar stemt tot nadenken. De naam van de methode duidt op de levenskennis die juist bij ouderen die lijden aan een vorm van dementie aan de oppervlakte kan komen, levenskennis die dus blijkbaar niet vergeten is, vaak ook tot verbazing van deze mensen zelf. Het is de onbevangenheid die gepaard gaat met dementie die dat mogelijk maakt. Het gesprek gaat niet zozeer over het persoonlijke leven zoals ze dat geleid hebben, maar over hun opvattingen over open onder-

werpen. Het is meer een filosofische benadering. Normen, ideeën en persoonlijke opvattingen over natuur, kinderen, geloof, dood, leven, dieren, kleuren, dansen, geluk, verdriet, noem maar op.

Je kunt de teksten bundelen (via www.lulu.com is het mogelijk om tegen een betaalbare prijs een bundel uit te geven), maar je kunt ook kiezen voor een opmaak op poster.

Je kunt ook samenwerken met bijvoorbeeld een ROC. Dan maken de leerlingen de teksten en de opmaak laat je door de projectleider doen.

Je kunt ook een combinatie maken van tekst en foto.

Diny Verboom

*Mijn kleinkinderen,
weet je hoe ik die noem:
mijn goudklompjes.*

*Als ik 50d was,
zou ik een grote vergadering belaggen,
net zoals op het Malieveld,
en dan uitspreken
dat er vrede moet komen.*

Ik hoop dat ik in mijn kist ook nog straal!

*En Cor?
Als je in de hemel zit,
dan kan het geen kwaad.*

*Alleen liederen,
cantates, met Kerst.*

*Mijn stem is als koken kappen.
Dat deden ze vroeger.*

*Mijn moeder was er ook niet meer.
Verdrietig en blij.
Zij waren blij.
Ik keek naar bomen en zag hun gezichten.
Het was geweldig.
Ik huilde werkelijk.*

Cornelia Stringa

*Eerlijk?
Jazeker! Op het onhebbelijke af.
Dat je weet wat je aan me hebt.*

*Als je liefde zegt,
dan komt er ook een ander woord bij
en dat is haat.*

Ik kan intens haten.

*Ik haat de Duisters,
omdat ze me hebben geleerd te haten.*

*Zaterdagavond kreeg mijn vader loon.
Dan was mijn moeder trots,
als ze nog een plak had, 2 ½ cent.*

*Ik weet dat mijn moeder zei in de oorlog,
ik had twee broers, ze zaten allebei in de gevangenis
in Duitsland, dat ze zei:
ik had ze in de wieg hun nek om moeten draaien.*

Die hoed is ruim veertien jaar oud.
Ik ben hem soms dagen kwijt.

Het vrije leven?
Als je het uit moet leggen,
dan vervalt het vrije leven.

Schoonheid – een mooie vrouw,
Ze ziet er zo uit
dat ze in haar kracht
zo staat en loopt.

Geluk ligt natuurlijk aan jezelf.
Iedereen heeft een ander idee van geluk.
Mijn geluk? Weet ik nog niet.
Ik geloof in witte punten.
Ik geloof dat je daar het gelukkigst mee wordt.

De schoonheid van het leven?
Hoe je het zelf onderstreept.
Allerlei kleine dingen:
planten, groen, rododendrons,
dat ruikt lekker.

De schoonheid van slaap?
De rust.
Je moet weer wakker worden.
Dat is natuurlijk niet het leukste.